

O‘RTACHA SHO‘RLANGAN O‘TLOQI-ALLUVIAL TUPROQLAR SHAROITIDA OLTINSIMON QORAG‘AT NAVLARINI YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Ibragimov Bobir Toxirovich

Akademik Mahmud Mirzayev nomidagi bog‘dorchilik, uzumchilik va vinochilik ilmiy-tadqiqot instituti tayanch doktoranti
ORCID: 0009-0002-9988-9040

Annotatsiya. Maqolada o‘rtacha sho‘rlangan o‘tloqi-alluvial tuproqlar sharoitida yetishtirilgan oltinsimon qorag‘at (*Ribes aureum* Pursh) navlarining iqtisodiy samaradorligi tahlil qilindi. Tadqiqotlar 2023–2025-yillar davomida olib borilib, hosildorlik, yalpi mahsulot qiymati, ishlab chiqarish xarajatlari, sof foyda va rentabellik darajalari aniqlandi. Natijalarga ko‘ra, Yadgor va Gulnoza navlari iqtisodiy ko‘rsatkichlar bo‘yicha eng samarali navlar sifatida ajralib chiqdi.

Kalit so‘zlar: qorag‘at, nav, iqtisodiy samaradorlik, hosildorlik, yalpi mahsulot, rentabellik, sho‘rlangan tuproq, agroiqtisodiy tahlil.

Аннотация. В статье проанализирована экономическая эффективность сортов золотистой смородины (*Ribes aureum* Pursh), выращенных в условиях среднезасоленных лугово-аллювиальных почв. Исследования проводились в течение 2023-2025 годов и определялись уровни урожайности, стоимости валовой продукции, производственных затрат, чистой прибыли и рентабельности. Согласно результатам, сорта Ядгор и Гулноза были выделены как самые эффективные сорта по экономическим показателям.

Ключевые слова: смородина, сорт, экономическая эффективность, урожайность, валовая продукция, рентабельность, засоленная почва, агроэкономический анализ.

Abstract. The article analyzes the economic efficiency of golden currant (*Ribes aureum* Pursh) varieties grown in moderately saline meadow-alluvial soils. The research was conducted during 2023-2025 and the levels of yield, gross product value, production costs, net profit, and profitability were determined. According to the results, the Yadgor and Gulnoza varieties were identified as the most effective varieties in terms of economic indicators.

Keywords: currant, variety, economic efficiency, yield, gross output, profitability, saline soil, agroeconomic analysis.

Kirish. Qishloq xo‘jaligida oltinsimon qorag‘at ekinlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, ayniqsa sho‘rlangan tuproq sharoitida yuqori hosil beradigan navlarni tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. Oltinsimon qorag‘at (*Ribes aureum* Pursh) respublika sharoitida moslashuvchanligi, sho‘rlanishga nisbatan chidamliligi va yuqori biologik faol moddalarga boyligi bilan ajralib turadi. Shu munosabat bilan mazkur tadqiqotda o‘rtacha sho‘rlangan o‘tloqi-alluvial tuproqlarda turli navlarning iqtisodiy ko‘rsatkichlari o‘rganildi va samarali navlar aniqlandi.

Materiallar va uslublar. Oltinsimon qorag‘at navlarini hosildorigi yuqori bo‘lgan navlarning iqtisodiy samaradorligi quyidagicha taxlil qilindi. Bunda 2023-2025-yillar davomida oltinsimon qorag‘at navlaridan yetishtirilgan yuqori hosilni tashkil qildi. Oltinsimon qorag‘atning Plotnomyasaya nazorat navida hosildorlik 68,1 s. ni tashkil qilib, yalpi mahsulot qiymati 204300,0 ming so‘mni tashkil qilgan bo‘lsa, ishlab chiqarish xarajatlari 131815,5 ming so‘mni, sof foyda esa 72484,5 ming so‘mni tashkil etdi. Oltinsimon qorag‘atning 1 s. mahsulot tannarxi 1935,6 ming so‘mni tashkil qilib, rentabellik darajasi 55,0 % ni tashkil etdi.

Oltinsimon qorag‘atning Uzbekskeya sladkaya va Do‘stlik navlarida hosildorlik eng yuqori bo‘lib, 72,6 s. va 74,8 s. ni tashkil qilgan bo‘lsa, yalpi mahsulot qiymati 217800,0 va 224400,0 ming so‘mni tashkil qilgan bo‘lsa, ishlab chiqarish xarajatlari 137299,9 va 139981,1 ming so‘mni, sof foyda esa 80500,1 va 84418,9 ming so‘mni tashkil etdi. Oltinsimon qorag‘atning 1 s. mahsulot tannarxi 1891,2 va 1871,4 ming so‘mni tashkil qilib, rentabellik darajasi 58,6 va 60,3 % ni tashkil etdi.

Oltinsimon qorag‘atning Ruxshona va Yadgor navlarida hosildorlik, 73,7 s. va 76,4 s. ni tashkil qilgan bo‘lsa, yalpi mahsulot qiymati 221100,0 va 229200,0 ming so‘mni tashkil qilgan bo‘lsa, ishlab chiqarish xarajatlari 138640,5 va 141931,1 ming so‘mni, sof foyda esa 82459,5 va 87268,9 ming so‘mni tashkil etdi. Oltinsimon qorag‘atning 1 s. mahsulot tannarxi 1881,1 va 1857,7 ming so‘mni tashkil qilib, rentabellik darajasi 59,5 va 61,5 % ni tashkil etdi.

Elikir va Siyuma navlarida natijalarga ko‘ra hosildorlik, 60 s. va 74,6 s. ni tashkil qilgan bo‘lsa, yalpi mahsulot qiymati 180000,0 va 223800,0 ming so‘mni tashkil etib, ishlab chiqarish xarajatlari esa 121943,6 va 139737,4 ming so‘mni, sof foyda esa 58056,4 va 84062,6 ming so‘mni tashkil etdi. Oltinsimon qorag‘atning 1 s. mahsulot tannarxi 2032,4 va 1873,2 ming so‘mni tashkil qilib, rentabellik darajasi esa 47,6 va 60,2 % ni tashkil qildi.

Uzbekistanskaya krupnoplodnaya hamda Oydin navlarida hosildorlik, 74,9 s. va 63,2 s. ni tashkil etib, yalpi mahsulot qiymati 224700,0 va 189600,0 ming so‘mni tashkil qildi. Ishlab chiqarish xarajatlari esa 140103,0 va 125843,6 ming so‘mni, sof foyda esa 84597,0 va 63756,4 ming so‘mni tashkil etdi. Oltinsimon qorag‘atning 1 s. mahsulot tannarxi 1870,5 va 1991,2 ming so‘mni tashkil etdi, rentabellik darajasi esa 60,4 va 50,7 % gacha tashkil qildi.

Gulnoza navida esa hosildorlik 75,7 s. gacha tashkil etib, yalpi mahsulot qiymati 227100,0 ming so‘mni, ishlab chiqarish xarajatlari 141078,0 ming so‘mni, sof foyda esa 86022,0 ming so‘mni tashkil etdi. Oltinsimon qorag‘atning 1 s. mahsulot

**O‘rtacha sho‘rlangan o‘tloqi-alluvial tuproqlar sharoitida oltinsimon qorag‘at navlarini yetishtirishning
iqtisodiy samaradorligini baholash**

Navlar	Hosildorlik, s/ga	Yalpi mahsulot qiymati, ming so‘m	Ishlab chiqarish xarajatlari, ming so‘m	Sof foyda, ming so‘m	1 s mahsulot tannarxi, ming so‘m	Rentabellik, %
1	2	3	4	5	6	7
Plotnomyasaya (nazorat)	68,1	204300,0	131815,5	72484,5	1935,6	55,0
Uzbekskaya sladkaya	72,6	217800,0	137299,9	80500,1	1891,2	58,6
Do‘stlik	74,8	224400,0	139981,1	84418,9	1871,4	60,3
Ruxshona	73,7	221100,0	138640,5	82459,5	1881,1	59,5
Yadgor	76,4	229200,0	141931,1	87268,9	1857,7	61,5
Elik sir	60	180000,0	121943,6	58056,4	2032,4	47,6
Siyuma	74,6	223800,0	139737,4	84062,6	1873,2	60,2
Uzbekistanskaya krupnoplodnaya	74,9	224700,0	140103,0	84597,0	1870,5	60,4
Oydin	63,2	189600,0	125843,6	63756,4	1991,2	50,7
Gulnoza	75,7	227100,0	141078,0	86022,0	1863,6	61,0

tannarxi 1863,6 ming so‘m aniqlanib, rentabellik darajasi 61,0 % ni tashkil etdi.

Tajriba natijalariga ko‘ra, Yadgor va Gulnoza navlarida yalpi mahsulot qiymati, ming 229200,0 va 227100,0 ming so‘mni, 61,5-61,0 % rentabellik bilan eng yuqori natijaga erishildi (1-jadval).

Xulosa. Tajriba natijalariga ko‘ra, oltinsimon qorag‘at navlarida o‘rtacha sho‘rlangan o‘tloqi-alluvial tuproqlar sharoitida

yetishtirishning iqtisodiy samaradorligida eng yuqori natijalar yalpi mahsulot qiymati, Yadgor va Gulnoza nalarida 229200,0-227100,0 ming so‘mda kuzatildi. Sof foyda esa 87268,9- 86022,0 ming so‘mni tashkil qilib Rentabellik eng yuqori ko‘rsatki 61,5-61,0% bilan ajralib chiqdi. Ushbu navlar sho‘rlangan tuproq sharoitida intensiv bog‘dorchilik uchun tavsiya etiladi. Olingan natijalar sho‘rlangan tuproqlarda oltinsimon qorag‘at yetishtirishni rivojlantirishda iqtisodiy asos sifatida xizmat qilishi mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Ермаков А.И., Воскресенская В.В. Методические указания по определению химических веществ для оценки качества урожая овощных и плодовых культур. -Л.: ВИР, 1979. - 101 с.
2. Протасов П. В. Методы агрохимических анализов почв Средней Азии / [Ред. коллегия: (отв. ред.) и др.] ; МСХ СССР. Всесоюз. науч.-исслед. хлопководства «союзники». - 4-е изд. - Ташкент : [б. и.], 1973. - 137 с.
3. Yagudina S.I. - Smorodina. Tashkent. Izd-vo "Fan" 1976. – 120 s
4. Abdullayev R.M., Qosimov A.A. Promising Varieties Of Golden Currantcultivated In The Condition Of Uzbekistan // European Journal of Agricultural and Rural Education (EJARE). – 2 No. 12, December 2021. ISSN: 2660-5643 – С. 112–120.
5. Abdullayev R.M., Qosimov A.A. Oltinsimon qorag‘at navlarining mevalarini biokimyoviy tarkibini o‘rganish // Toshkent davlat agrar universiteti. Toshkent. – 2020. – S. 380–383.
6. Вестник Алтайского государственного аграрного университета 2014. –№ 4 (114),